

EDITORIAL

Armado nga paghimakas ang sabat sa pasismo sang rehimen US-Marcos

Nagadilaab ang balatyagon sang pumuluyong Pilipino batuk sa rehimen US-Marcos sa todo pasista nga pagpanglusob sa bilog nga pungsod, ilabi na sa kabukiran. Puno sang kaugot ang masang mangunguma nga sa tunga sang ila pag-antus kag gutom, pasismo kag pagpang-agaw sang duta ang sabat sang reaksyunaryo nga rehimen sa ila nga hibubun-ot.

Sa desperado nga katuyuan nga "tapuson" ang rebolusyonaryo nga armadong pagbato sang pumuluyong Pilipino, wala-puas subong ang terorista kag pasista nga pagpangdalasa sang rehimen US-Marcos kag mga armado nga gaway sini sa bilog nga pungsod. Lauman na nga magasud-asod ang mga peke nga deklarasyon ni Marcos kag sang AFP nga "insurgency-free" sa nagkalain-lain nga prubinsya, ilabi na sa mga prubinsya nga nagahinam-hinam nga sudlon kag kuhaon sang mga dumuluong nga kumpanya sa pagmina, plantasyon kag enerhiya. Sa sugo

sang imperyalismong US, nagadali man ang AFP nga "tapuson" na ang armado nga paghimakas sang pumuluyong Pilipino agud lubos na nga magamit sang militar sang US ang AFP sa ginadihon sini nga gyera sa China nga laban magalala sa magabot nga tuig.

Isa ka todo gyera ang ginmando kasan-o lang ni Marcos kag sang pamunuan sang Armed Forces of the Philippines (AFP). Katuyuan kuno sang todo-gyera nga ini ang bungkagon ang tanan nga larangan gerilya sang BHB sa katapusan sang Marso, wasakon ang tanan nga

pang-away nga yunit sang BHB sa katapusan sang Hunyo, kag ubuson ang tanan nga panrehiyon nga komite sang Partido bag-o ang katapusan sang tuig. Tingob ka linibo nga tropa militar, katimbang ang mga tropa pangkombat sang pulis kag pila ka linibo nga paramilitar nga gin-armasan sang AFP, ang ginpadala agud nga mangbaluskay sa kabukiran.

Ginatos ka mga barangay ang ginagarison sang mga pasista nga gaway ni Marcos. Ginakontrol sang nagahari-harian nga suldado ang kabuhi kag palangabuhian sang mga tawo, ginabusalan ang ila mga bibig, kag ginalapakan ang ila mga kinamatarung kag kahilwayan. Tsek-poynt kag blokeyo sa pagkaon, pagbawal nga mag-obra sa uma ukon magtaklad sa mga kaingin, mga armado nga suldado nga nagabaraks sa barangay, nagapangbalay-balay kag nagapamilit nga "magsurender," nagapangbastos sa mga dalaga ukon mangin sa mga may-asawa, nagapahubog, nagapangastigo kag naga-ilinaway, bisan diin lang nagapinalupok sang pusil, ang pipila lang sa garuk nga gawi nga nakatatat sa pinsar sang pumuluyo. Sa tunga sang tig-ilinit kag mga katalagman, ang mga pasista nga suldado ang mga peste nga wala sang iban nga dala kundi kahalitan sa ila nga mga komunidad.

Gamit ang mabaskog nga mga hinganiban, mga *drone* kag *jetfighter*, mga helikopter kag *howitzer*, wala sang pili sa gab-i ukon adlaw ang pagpamomba sang mga terorista nga suldado ni Marcos sa mga bukid kag uma nga nagaguba sa manggad sang lasang kag nagahilo sa tubig, nagawasak sa kalinong kag nagatuga sang madalom nga kaha-ngawa sa pumuluyo, ilabi na sa mga bata, nagabusong kag katigulangan. Sobra-sobra nga pag-utas sang kabuhi ang tuga sini, kabaliskaran sa tanan nga prinsipyo kag laye sa sibilisado nga pakig-away.

Malaut nga katuyuan ni Marcos ang isaksak ang kahadlok sa dughan sang pumuluyo kag pakamangon sila samtang ginaagawan sila sang duta sang dalagko nga kapitalistang dumuluong kag mga kasabwat nga mga burgesa kumprador kag dalagko nga agalon mayduta. Apang sa baylo nga sila magpahigot sa duta, ilabi sila nga nagakapukaw nga manindugan kag magbato, kag usuyon ang banas sang armado nga rebolusyon.

Sa mga larangan gerilya sa bilog nga pungsod, padayon nga naga-agum sang madalom kag malapad nga suporta sang masang mangunguma ang mga yunit sang Bagong Hukbong Bayan (BHB). Tuman ka akig ang

mga upisyal militar sang AFP kag sang reaksyunaryo nga estado nga sa pihak sang ila ginpabaskog nga todo-gyera nga nagdugay na sang halos pito ka tuig, padayon pa sa gihapon ang masang mangunguma sa paghatag sang suportang pampolitika kag materyal sa mga Pulang hangaway. Padayon man nga nagapatapo sa hangaway sang banwa ang mga kabataang mangunguma, pati na mga kabataan nga estudyante, mamumugon kag mangin mga propesyunal.

Padayon nga nagadilaab ang handum sang pumuluyo nga isulong ang armado nga paghimakas. Sa tunga sang pasista nga pagpangdamag sang mga armado nga gaway sang rehimen US-Marcos, kag mga pabug-at sini nga patakaran nga ilabi nga nagapabudlay sa ila, ilabi nga nakatatak sa pinsar kag kamuklatan sang masang mangunguma nga wala sila bisan ano kung wala sila Bagong Hukbong Bayan nga katimbang nila sa pagpangapin sa ila kabuhi kag mga kinamatarung, kag upod nila sa paghimakas para sa duta kag palangabuhian.

Sa nagligad nga mga tinuig, nag-agum sang kahalitan kag pag-atras ang BHB sa nagkalain-lain nga habig sang pungsod tungod sa mga pagsa-

yop kag kahuyangan sang konserbatismo kag pagkabastante sa daan sini nga nalab-ot nga kadalag-an. Sa baylo nga makahas nga bagtason ang banas sang padayon nga pagpalapad kag pagpapagsik sang armado nga paghimakas, nagkitid ang sakop kag baseng masa sang mga yunit gerilya, nangin pasibo kag bulnerable sa pagkibon sang kaaway. Sa giya kag inspirasyon sang Partido, determinado ang BHB nga tatlunon ang mga pagsayop kag mag-sulong sa banas sang liwat nga pagpabaskog kag pagpadilaab sang kalayo sang inaway banwa.

Sa ispiritu sang kahublagan panadlong, dapat papagsikon sang BHB ang armado nga paghimakas sa tanan nga habig sang pungsod. Katimbang ang malapad nga kahublagan masa sa inaway gerilya, gamiton ang tanan nga hinganiban—pusil kag bato, pana kag suyak, debomba kag palupok—kag ilunsar ang dalagko kag ginagmay nga taktikal nga opensiba nga masarangan daugon batuk sa huyang kag nahamulag nga bahin sang kaaway. Birahon ang pasista nga tropa sang kaaway kag tanan nga gaway sini isip pamaagi sa pag-angkon sang pumuluyo sang hustisya kag agud hatagan inspirasyon ang ila nga pakigbato. Paagi lamang sang malapad nga armadong pagbato mapabakod, makabawi sang kusog kag magasulong ang BHB.

Sugod sang gintukod ini, lima kag tunga ka dekada na ang nakaligad, ang BHB ang nagserbe nga matuod nga hukbo sang banwa nga nagasulong sang rebolusyonaryo nga handum sang pumuluyong Pilipino para sa pungsodnon nga demokrasya. Sa maga-abot nga anibersaryo sini sa Marso 29, saulogon naton ang mga kadalag-an nga naangkon sa nagligad nga 55 ka tuig, maghatag-pasidungog sa tanan nga mga martir kag baganihan, kag liwat pabakuron ang determinasyon nga isulong ang pangmalawigon nga inaway banwa, anuman nga sakripisyo kag pasakit ang kinahanglan, para maangkon sa palaabuton ang kadalag-an.

AB

 <p>Tuig LV No. 6 Marso 21, 2024</p> <hr/> <p>Ang Ang Bayan ginabantala sa lenggwahe nga Pilipino, Bisaya, Iloco, Hiligaynon, Waray, Ingles kag Espanyol. Nagabaton ang Ang Bayan sang mga kontribusyon sa porma sang mga artikulo kag balita. Ginabuyok man ang mga bumalasa nga magpaabot sang mga saway kag rekomendasyon sa ikauswag sang aton pahayagan.</p>	<h2 style="text-decoration: underline;">Kaundan</h2> <p>Editorial: Armado nga paghimakas, sabat sa pasismo sang rehimen US-Marcos 1</p> <p>Pasidunggan ang rebolusyonaryong kababainhan 3</p> <p>Pas-an sang kababainhan ang kalangitan 4</p> <p>Sa malip-ot nga pulong 5</p> <p>Pito, pilason sa mapintas nga demolisyon 6</p> <p>Adlaw sang Kababainhan batuk sa <i>chacha</i> 7</p> <p>Paghimakas sang mamumugon 7</p> <p>Mga protesta 7</p> <p>Kapit-bisig sa pag-atubang sang El Niño 8</p> <p>Imported nga LNG, delubyo sa pumuluyo 9</p> <p>Mga upisyal sang US, nagdagga sa pungsod 10</p>
<p>Ang Ang Bayan ginabantala duha ka beses kada bulan sang Komite Sentral sang Partido Komunista ng Pilipinas</p>	
<p style="text-align: center;"> ang.bayan@cpp.ph</p>	

Pasidunggan ang kabaganihan sang rebolusyonaryong kababainhan

Indi mabayaran ang dungganon nga amot sang kababainhan sa pag-sulong sang kahublagan nga mapanghilway kag rebolusyonaryong paghimakas sa Pilipinas. Halin pa sa panahon sang kolonyalistang Espanyol, pagpanakop sang Amerikano kag Japan, sa idalom sang pasistang diktadura nga Marcos kag tubtob subong, wala nila ginbuy-an ang ila nga bandera para itib-ong ang kaayuhan sang kababainhan kag sa iloy sang banwa. Ginpas-an kag padayon nila nga ginasulay ang mabug-at nga sakripisyo kag bug-os kabakod nga gina-abaga ang rebolusyonaryo nga mga katungdanan.

Sulondon kag inspirasyon sang panibag-o nga henerasyon sang kababainhan nga rebolusyonaryo ang halimbawa nila Gabriela Silang, nga namuno sa kahublagan nga mapanghilway sa Ilocos batuk sa Espanya sad-tong 1763; ni Coronacion Chiva (Kumander Waling-waling), nga namuno sa gerilya nga anti-Japan sa Panay kag nagpadayon batuk sa diktadurang Marcos; ni Maria Lorena Barros, tig-tukod sang Makabayang Kilusan ng Bagong Kababaihan; ni Wilma Tiamzon, ang pangkabilogan nga tiglikom sang Partido Komunista ng Pilipinas; ni Helenita Parladis, tiglikom sang komite sang Partido sa Eastern Visayas; sang mag-iloy nga Beverly Sinunta, tiglikom sang sub-rehiyon sa North Central Mindanao, kag Chenchen Banawan; ni Emarie Pastidio nga upisyal sang iya nga platon sa BHB-Negros kag madamo pa iban nga kababainhan nga martir sa patag sang inaway. Uyat sang ginatos ka kababainhan nga hangaway ang ila indi matupungan nga kontribusyon sa pagsulong sang inaway banwa.

Palanubli-on sa pamatan-on nga kababainhan

Kabahin sa kababainhan nga ini si Ka Lira, 26 anyos nga Pulang hangaway sang Bagong Hukbong Bayan (BHB) sa isa sa mga larangan gerilya sang Southern Tagalog. "Nagatungod ako subong sang katungdanan bilang giya pampulitika kag panalagsa instruktur pampulitika," pagbahin niya. Anom ka tuig na siya sa BHB.

"Adlaw-adlaw, nagakahangpan ko nga madamo pa nga dapat matun-an,

kag dapat isikway," base kay Ka Lira. Isip babaye kag naghalin sa sahi nga petiburgesya, nagapaninguha siya nga buk-on ang ginapilit nga imahe sang babaye nga huyang kag limitado ang ikasarang.

"May yara sang kababainhan nga upisyal militar, isnayper kag mga kumander, kag nagapamuno sa mga inaway," hambal niya. Kalabanan, nagakakibot ang mga bag-o sulod nga kalalakin-an nga hangaway kung nagakakita nila ang mga ini. Mismo nga ang presensya nila sa hukbo ang pag-away na sa kaisipan nga *macho-pyudal*. "Kung nagakakita naman kami sang kababainhan halin sa baryo, ginatam-yaw kami nila nga may pagkatingala. Ilabi na ang mga nanay, mamangkot gid sila kung ngaa ginpili ko nga biyaan ang komportable nga pangabuhi."

"Hambal ko sa ila, matuod nga indi dali ang kasubong sini nga pangabuhi, pero ginabaton ko ang sakripisyo tungod nakahibalo ako kung para sa diin ini," hambal niya. "Ginapakita ko na lamang sa ila nga wala naman sang dapat ikabalaka."

Kaisog sa pag-atubang sa kaaway

Wala nalingkang ang palaban nga ispiritu ni Ka Rema, isa ka Pulang hangaway sang BHB-North Central Mindanao, bisan sa panahon nga yara siya sa kamot sang kaaway. Trese ka adlaw pa lang halin sang gin-operahan sang sesaryan para magbata, ginlakat ni Ka Rema ang kalasangan para nga makapalagyo sa kaaway kag makabalik sa yunit sang BHB nga iya nalakipan. Yabi nga upisyal si Ka Rema sa isa ka

pang-away nga yunit sang BHB.

Si Ka Rema ang patraidor nga gindakop sang militar samtang yara sa ospital pagkatapos siya nga magbata. Ginpaidalom siya sa grabe nga interogasyon kag ginpilit nga magbaton sang kontra-rebolusyonaryo nga "misyon."

Sa amo nga panahon, mahinalungon niya nga ginsabat ang mga pamangkot sang upisyal militar kag gin-siguro nga wala bisan ano nga bag-o kag bilidhon nga datus nga mahatag sa mga ini. Napapati niya ang mga ini kag ginhatagan siya sang katungdanan nga pasungkaon ang iya nga asawa nga Pulang hangaway.

Bisan kaisa, wala napinsar ni Ka Rema nga ibaylo ang mga kaupod, ang masa kag ang rebolusyon. Pasulit-sulit niya nga ginpaminsar kung paano makapalagyo sa kamot sang mga pasista. Sang nag-abot ang kahigayunan nga makapalagyo, ginahingalitan niya ini. Bag-o naglakat, ginhakus niya sang hugot ang nagahilibi-on nga 9 ka tuig nga bata kag ang iya nga lapsag. "Siguro, maintindihan lang nila ini sa palaabuton," yara sa pinsar ni Ka Rema.

Sa amo nga adlaw, nakaabot si Ka Rema sa kampo sang hangaway sang banwa. Daku nga pasalamat niya sa mga kaupod kag sa masa nga nagbulig sa iya nga pagpalagyo. "Salamat kag nakabalik na ako sa akon matuod nga puluy-an!" emosyunal niya nga pagtamyaw sa mga kaupod. AB

Pas-an sang kababainhan ang katunga sang imperyalistang kalangitan

Ginabatyag sang kababainhan nga Pilipino ang pinakamalain nga epekto sang mga patakaran nga neoliberal nga ginpatuman sang imperyalismong US kag papet nga estado sini sa nagligad nga apat ka dekada. Tuga sang mga patakaran sang liberalisasyon, deregulasyon kag pribatisasyon, ilabi sila nga natulod sa sidsid sang katilingban, kung sa diin nagakapilitan sila nga magpakaigo na lang sa mga trabaho nga impormal, indi luwas kag mala-ulipon ang sweldo.

Mayorya sa kababainhan ang nasulod sa pinakaginahimuslan kag pigos nga sektor sang katilingban—mamumugon, mangunguma kag tumandok, imol sa kabukiran kag kasyudaran. Sa nagligad nga dekada, masobra katunga sa ila, edad 15 pataas, ang wala ginlkip sa pwersa sang kusog-pamugon tungod sa kinaiya sang mga trabaho nga ginatungdan nila. Kabahin sa mga ini ang minilyon nga yara sa sulod balay nga nagatimbang sa mga trabaho sa ulumhan kag nagabaton sang mga trabaho nga "sideline" samtang pas-an ang bug-at nga mga hilikuton sa balay kag pag-atipan sang mga bata. Sadtong 2022, naga-isip sa 20 milyon ang kababainhan nga wala sa pwersa sang kusog pangabudlay, wala trabaho kag kulang ukon halos wala sang trabaho.

Pito sa kada napulo ka kababainhan nga ginakabig nga may trabaho ang yara sa sektor sang serbisyo. Ang mga trabaho nila diri ang "low-skilled" ukon nagakinahanglan sang manubo nga kahanason kag indi regular. Sa pihak ini sang relatibo mataas nga nalabot nga lebel sang edukasyon sang kababainhan.

Sa sektor sang pagmanupaktura, 90% sang mga kababainhan ang "indi regular" kag tuman kagamay (2.7%) ang nagpasakop sa mga unyon. Madamu-damo nga kababainhan ang makitan sa mga pabrika sang dalagko nga dumuluong kapitalista sa sulod sang *export processing zone*, kung sa diin kabahin sila sang internasyunal nga *assembly line* (ginatawag sang mga imperyalista nga *global value chain*). Ginahambal nga "mas gusto" sang mga dumuluong ang kababainhan nga mamumugon tungod sa ila pagka mahuluy-on, kahanason sa trabaho nga madetalye pareho sang pag-asebol sang

mga *semiconductor* ukon pagpanahi, kag pleksibilidad sa obertaym. Ang matuod, ang mga kinaiya nga ini ang indi duna sa kababainhan, kundi duso sang desperasyon dala sang permihan nga krisis sa empleyo, nga ginahingalitang sang mga kapitalista kag mga ahensya sang pamugon.

Labaw diri, mas barato ang pangkabilogan nga ginasweldo sa ila, kumpara sa kalalakinhan. Sa industriya sang panapton, halimbawa, mas manubo sang 17%-25% sa pangkabilogan ang lebel sang ila sweldo.

Literal nga sinsilyo naman ang ginapasweldo sang mga kumpanya sa pagmanupaktura sa kababainhan sa imol nga mga komunidad nga ginakontrata nila sang pakyaw para tungdan ang ila bahin sang hilikuton sa assembly. Sila ang ginatawag sang International Labor Organization nga mga mamumugon nga industriyal nga "home-based." Pila sa ila mga trabaho ang ginagmay nga pagpanahi, pagburda, pag-asebol sang gagmay nga gamit pangbalay, pagmanupaktura sang pagkaon, paghimo sang mga *handicraft* kag dekorasyon pangturista kag iban pa.

Sa mga trabaho nga *freelance*, mas manubo sang 18.4% ang sweldo sang kababainhan nga yara sa trabaho nga digital, kumpara sa kalalakinhan. Ini tungod sa "tradisyunal nga pananawan" nga mas haum sa kababainhan ang klase sang trabaho nga "indi masyado ka kumplikado" pareho sang encoding, kumpara sa "mas kumplikado" kag may mas mataas nga dugang-bili nga trabaho pareho sang *digital design* nga kuno mas haum sa kalalakinhan.

Sa agrikultura, mas manubo sang 8%-15% ang nagakabaton sang kaba-

bainhan nga mamumugon sa uma, kumpara sa gamay na nga daan nga sweldo sang kalalakinhan. (Pareho nga mas nubo ang ila inadlaw kumpara sa sweldo sang mamumugon sa serbisyo kag industriya, nga indi makaigo para sa kinahanglan sang ila mga pamilya.) Mas masami, wala ginapasweldo ang kababainhan (kag mga bata) tungod ginakabig nga "ekstensyon sang hilikuton sa balay" ang ginatungdan nila sa produksyon.

Para mabuhi nila ang ila mga pamilya, madamo nga kababainhan ang ginabilin ang ila mga kabataan, nagagwa sa pungsod para magtrabaho isip mga timbang, yaya kag iban pa nga trabaho nga nagahigot sa ila sa grabe nga pagpanghimulos, pagpami-gos, kapintas, kag sa indi pipila ka higayon, ila nga kamatayon. Sadtong 2022, 1.10 milyon nga kababainhan (60.2%) ang nangiban-pungsod, kumpara sa 726,000 kalalakinhan (39.8%). Sa pihak sini, mas manubo ang tuigan nga abereyds nga nagaakaremit sang kababainhan nga migranteng mamumugon (₱61,000) kumpara sa kalalakinhan (₱126,000).

Sa kabukiran, ginabatyag sang kababainhan nga mangunguma ang lapnagon nga kawad-on sang duta. Tuman kagamay sang isip (6.3%) ang may solo ukon katunga nga pagpanag-iya sang duta. Pas-an nila ang problema sa mataas nga presyo sang *farm inputs*, manubo nga presyo sang baklanay sang ani kag pagkaperdi sa panahon sang kalamidad. Dako nga mayorya ang lubong sa pagpangutang sa mga usurero kag institusyon nga *microfinance*, indi lang para sa produksyon, kundi pati na sa adlaw-adlaw nga kinahanglan sang ila nga pamilya. **AB**

Lorena Barros

tigtukod sang **MAKIBAKA**, ang ginbun-ag sadtong Marso 18, 1948 sa Baguio City. **Nagpatapo siya sa BHB pagkatapos gindeklarar ang laye militar sadtong 1972. Namartir siya sa isa ka ambus sa edad nga 28.**

54/araw

kababainhan kag bata ang biktima sang kapintas sa una nga walo ka bulan sang 2023.

Pinakamadamo ang biktima sang pagpanglugos, kung sa diin 76% ang mga bata. Kalabanan man sa mga ini, kakilala ukon mismo nga amay sang biktima ang suspek. Pinakamadamo ang nalista nga kaso sa rehiyon sang Davao.

5
ka asud-asod nga sunog ang nahitabo sa 4 ka barangay sa Bacoor City kag Kawit, Cavite sadtong Pebrero 8-27.

Duda sang mga residente kag mangingisda diri nga ginhungod ang mga sunog para palayason sila kag hatagan-dalan ang mga proyektong imprastraktura kag reklamasyon sa lugar.

Praymer

PAGPANULSOL SANG US SANG IMPERYALISTANG GYERA SA CHINA, PAMAHOG SA KABUHI KAG KAHILWYAN SANG MGA PILIPINO

Marso 2024

I-download ang inyo nga kopya sa:
<https://philippinerevolution.nu/>

Marso 17, 1995

ginbitay sa Singapore ang timbang nga si **Flor Contemplacion** sa krimen nga pagpatay.

Kabahin siya sa masobra milyon ka kababainhan nga Pilipino nga nagakapilitan nga magtrabaho sa iban nga pungsod kada tuig tungod sang kawad-on sang disente nga trabaho sa Pilipinas.

sa 812 ka detenidong pulitikal sa pungsod ang babaye, kag 97 sa ila ang kababainhan nga mangunguma.

23 sa ila ang gin-aresto sa idalom sang rehimen Marcos.

5

sa nabalita nga engkwentro sang AFP sa BHB sa isa ka barangay sa Cataingan, Masbate sa nagligad nga 6 ka bulan ang himu-himo ukon peke.

mamumugon pang-ikaayong-lawas nga Palestino ang ginpatay sang kampanya nga henosidyo sang Zionista nga Israel halin Oktobre 7, 2023 tubtob Marso 11, 2024.

Ang mga mamumugon pang-ikaayong-lawas ang protektado nga mga indibidwal sa idalom sang internasyunal nga makitawhanon nga laye.

Ginkuhaan: *Health Workers Watch-Palestine*

Pito, napilasan sa mapintas nga demolisyon sa Angeles City

Pito ka residente sa Sityo Balubad sa Barangay Anunas, Angeles City sa Pam-panga ang napilasan sadtong Marso 12 sa patarasak nga pagpaniro sang mga pulis. Nagserbe nga pwersang pangseguridad ang mga pulis sa demolition team sang Clark Hills Properties Corporation nga naglusob sa sityo para bungkagon ang barikada sang mga residente. May isip nga 500 ang gitingob nga pwersa sang mga pulis kag maton. Apektado sang plano nga demolisyon ang masobra 500 ka pamalay sa 72-ektarya nga duta nga gina-angkon sang kumpanya. Ginabulubanta nga 2,000 residente ang biktima sang pagpang-agaw sang duta.

Mapintas nga ginguba sang mga pwersa sang estado kag maton ang balay nga lapit sa barikada kag pilit nga ginsulod ang mga lulutsan sang baryo. Sa atubang sang pagpangapin sang mga residente, nagpalupok sang pusil ang mga pulis nga nagpilas sa pito ka residente sa ila nga dughan kag hita. Ginpahog man nila ang duha ka tigpamahayag nga nagabalita sang kapintas.

Pagkasunod adlaw, liwat nga ginsulod sang mga maton ang sityo kag ginpangbuka ang mga bintana sang mga balay.

Pagpamomba. Indi magnubo sa 22 ka bomba ang ginhulog sang AFP halin sa kahawaan sa mga komunidad sa Abra halin Pebrero 25 tubtob Pebrero 27. Ginsundan ini sang pagpanganyon kag pagpang-istraping sang mga suldado nga nag-igo lapit sa mga palangisdaan, lawigan kag talamnan

sang mga residente. Apektado sini ang dulunan sang Barangay Bazar, Sallapadan kag Barangay Bulbulala, Licuan-Baa.

Sa Bukidnon, liwat nga ginkanyon sang mga tropa sang 10th ID ang Valencia City sadtong Marso 10, alas-10 sang aga tubtob alas-2 sang hapon. Indi magnubo sa 18 ka beses nga nagbuya sang bomba ang mga pwersa sang AFP gamit ang mga 105 *howitzer* nga nakapwesto sa Sityo Bulakaw, Barangay Concepcion sa nasambit nga syudad.

Pagpaniro. Patarasak nga naniro ang 2nd IB sa Sityo Cayang, Barangay Liong, Cataingan, Masbate sadtong Marso 11 kag ginpagwa nga isa ka "engkwentro" sa Bagong Hukbong Bayan (BHB) ang nahitabo. Ginpahog kag ginpilit pa sang militar ang mga upisyal sang barangay nga magpirma sang sertipikasyon nga nagapamatuod nga

may nahitabo nga inaway sa lugar.

Iligal nga detensyon kag deportasyon. Arbitrario nga ginbilanggo kag pilit nga ginpabalik sa The Netherlands ang Pilipino nga aktibista nga si Marikit Saturay sang nagbisita siya sa Pilipinas sadtong Marso 7 para magtambong sa kaadlawan sang iya nga lola. Tatlo ka gab-i siya nga ginhunong sang Bureau of Immigration (BI) sa Ninoy Aquino International Airport bag-o pilit nga ginpabalik sa ginhalinan nga pungsod. Hambal sang BI, yara sa "blacklist order" si Saturay tungod sa pagpakigbahin sini sa mga "kontra-gubyerno nga mga aktibidad."

Pagpang-ipit. Wala-untat nga intimidasyon kag harassment ang ginhimu sang mga pwersa sang estado sa pamilya sang mga Pulang hangaway sang BHB nga namartir sa Bilar, Bohol sadtong Pebrero 23. Pasulit-sulit nga ginkadtuan sang pulis ang pamilya sang namartir nga si Perlito Historia sadtong nagligad nga semana para piliton sila nga iatras ang plano nga ipawawtopsiya ang bangkay sang biktima. Ginsuholan sang pulis ang pamilya ni Historia kag ginpaandaman sang wala sini ginbaton ang kwarta.

Paglapas sa kinamatarung sang mga mamumugon. Liwat nga gin-ipit ang lider sang Technol Eight Philippines Workers Union (TEPWU)-OLALIA-KMU nga si Mario Fernandez sadtong Marso 9. Ginapatihan ang amo nga pagpang-ipit ang kaangot sang nagahilapit nga pagpakignegosasyon nila para sa panibag-o nga *collective bargaining agreement* (CBA). Amo man ini ang inagihan niya sadong 2022.

Samtang, ginbalewala sang kumpanya nga Profood International Corporation ang mamumugon sini nga si Isidro Rosell, 62, sang maaksidente sa Mandaue Plant sa Barangay Maguikay, Mandaue City, Cebu. Dise-otso ka tuig na nga nagatrabaho si Rosell sa kumpanya. Naaksidente siya sadto pang Pebrero 20 sang nahulog sa trak nga iya ginakargahan sang *cocoshells* nga ginahakot halin sa pabrika. Nagtuga ini sang *blood clot* sa iya nga utok. Nagapamalibad ang kumpanya nga maghatag sa iya sang bulig. **AB**

Adlaw sang Kababainhan batuk sa *charter change*

NAGMARTSA SADTONG ADLAW sang Kababainhan, Marso 8, ang mga grupo sang kababainhan sa pagpanguna sang Gabriela, kag nagkalain-lain nga demokratikong organisasyon, para ipahayag ang ila nga pagpamatok sa *charter change* (*chacha*) sang rehimen Marcos, kag ang panawagan para sa kinamatarung, palangabuhian kag kahilwayan. Nagmartsa sila halin sa España Avenue padulong kuntani sa Mendiola apang ginharangan sang mga pulis sa dalan Morayta pa lang. Naglunsar sila sang programa sa atubang sang Far Eastern University.

Sa programa, ginprisintar sang Gabriela ang isa ka obra nga nagatiglawas sa "regalo" sang rehimen Marcos sa kababainhan nga may tatak nga *chacha*. Sa sulod sang kahon may man-og nga nagasimbolo sang 100% nga pagpanagiya sang dumuluong, dugang nga mga base militar sang US sa pungsod, kag pagpalawig sang pagpungko sang mga upisyal sa estado. Ang kahon ang naputos sa bandera sang US.

Ginlunsar ang kasubong nga mga hublag sa mga syudad sang Baguio, Calamba, Naga, Cebu, Iloilo, Bacolod kag Davao.

Panibag-o nga serye sang kaksanay sa Nexperia. Ginkundenar sang Nexperia Workers Philippines Inc. Workers Union (NWPWU)-NAFLU-KMU ang panibag-o nga serye sang kaksanay nga ginpatuman sang Nexperia Philippines halin Abril tubtob Setyembre. Ginpahibalo sang kumpanya sa unyon sadtong Marso 4 nga may yara sang halos duha ka semana nga *shutdown* sa isa ka erya sini kag magakakas sang 53 ka mamumugon. Paandam sang kumpanya, una pa lang ini nga serye sang posible nga kaksanay subong nga tuig. Ang lapnagon nga kaksanay nga ginapatuman sang Nexperia ang paglapas sa mga nakahan-ay nga kundisyon sa CBA sini sa unyon. Yara sa negosasyon subong para sa CBA 2024-2026 ang unyon.

Benepisyong mga dyanitor sang PUP, ginduso. Nagpiket ang mga dyanitor kag katapo sang Samahan ng Janitorial (SJ), mga katapo sang Anakbayan kag mga estudyante sa Polytechnic University of the Philippines (PUP) sa Santa Mesa, Manila sadtong Marso 13 para iduso ang naatrasar nga mga benepisyong mga dyanitor halin sa Starcom Manpower Agency. Gindungan ang protesta sa pagpakigdayalogo sang mga mamumugon sa tiglawas sang ahensya. Sadtong nagligad nga tuig pa una nga ginduso sang mga dyanitor ang ila nga hibubun-ot sa administrasyon sang PUP kag sang ahensya para sa ila nga insentibo, *13th month pay, retroactive pay*, kag kawad-on sang *transparency* sa pagpasweldo sa ila.

Pungsodnon nga Adlaw sang Pagdumdom sa mga Migrante. Nagprotesta ang mga katapo sang Migrante sa Department of Migrant Workers (DMW) sadtong Marso 17 isip kabahin sang ila pagdumdom sa Pungsodnon nga Adlaw sang Pagdumdom sa mga Migrante. Samtang, nagpiket ang mga overseas Filipino workers halin Saudi Arabia para iduso ang ila nga ginpangabudlayan nga sweldo kag benepisyong wala pa nabaton halin sang ginsesante sila sadtong 2016 sa nasambit nga pungsod. Sa rekord sang DMW, naglab-ot sa 9,000 ang isip sang nasambit nga mga mamumugon.

Pagpasar sang RBH7 sa Kongreso, ginpamatukan. Nagprotesta sa atubang sang Kongreso ang mga demokratikong organisasyon sa isa ka People's Rally sadtong Marso 20 para pamatukan ang pagratsada sang RBH7, ang plano nga nagaduso para sa *charter change (chacha)*. Matapos lang ang pila ka oras sa amo nga adlaw, ginpasa sang Kongreso ang hagna sa boto nga 288 nga nag-uyon, walo nga namatuk kag duha nga *abstain*. Kabahin sa walo nga namatuk ang mga kongresista sang bloke nga Makabayan. Kadungan sang protesta sa Kongreso, nagprotesta man ang mga estudyante sa Katipunan Avenue, sa atubang sang Ateneo de Manila University.

Epekto sang El Niño, sabton. Nagpiket ang Amihan, pungsodnon nga pederasyon sang kababainhan nga mangunguma, sa upisina sang Department of Agriculture sa Quezon City sadtong Marso 7 para palpagon ang rehimen Marcos sa kawad-on sang aksyon sini sa epekto sang El Niño sa masang mangunguma. Ginaduso nila kay Marcos kag mga ahensya sang estado nga hatagan sila sang hinanali nga alibyo kag bulig, ilabi na ang mga nahalitan ang pananom tungod sa tig-ilinit.

Demolisyon sa Navotas City, ginpamatukan. Nagrali ang mga mangingisda nga katapo sang Pambansang Lakas ng Kilusang Mamamalakaya ng Pilipinas (Pamalalakaya) sa baybayon sang Navotas City sadtong Marso 15 para pamatukan ang sugo sang lokal nga guberno nga kakson ang mga tahanan kag baklad para hatagan dalan ang Navotas Bay Reclamation Project. Ang 650-ektarya nga reklamasyon ang ginduso sang lokal nga guberno kag kahimbon sini nga Argonbay Construction Company, subsidiaryo sang San Miguel Corporation nga ginapanag-iyahan ni Ramon Ang. Sa pihak sang pagpamatuk, gintigayon sang mga tinawo sang kumpanya kag sang Coast Guard ang demolisyon sadtong Marso 18.

Adlaw kontra dalagko nga dam, gindumdom. Nagprotesta ang mga grupo sang pungsodnon nga minorya kag tigpangapin sang kinaiyahan sa upisina sang Department of Environment and Natural Resources (DENR) sa Visayas Avenue, Quezon City sadtong Marso 14 para pamatukan ang pagtukod sang dalagko nga dam sa pungsod kag iduso nga hatagan-proteksyon ang mga suba. Ginlunsar ang protesta kadungan sang pagdumdom sa bilog nga kalibutan sang International Day of Action for Rivers and Against Large Dams.

Marcos sa Germany, ginsugata sang protesta. Ginsugata sang protesta sang mga migranteng Pilipino ang pagbisita ni Ferdinand Marcos Jr sa Berlin, Germany sadtong Marso 13. Ginpangunahan sang ALPAS Pilipinas kag Gabriela-Germany ang nasambit nga protesta kag gintambungan sang mga abyan nga German nga mga organisasyon. Hambal nila, ang pagbisita ni Marcos sa Germany kag iban pa nga mga pungsod sa Europe halin Marso 11-15 ang dapat himuon nga okasyon sang tanan nga mga migranteng Pilipino kag mga tigpangapin sang tawhanon nga kinamatarung nga kundenaon ang brutal nga rehimen nga nagsabwag sang malala nga mga paglapas sa tawhanon nga kinamatarung kag *international humanitarian law (IHL)*.

LGBTQIA+ sa EARIST, nanindugan batuk sa diskriminasyon. Nagprotesta ang mga LGBTQIA+ sa pagpanguna sang Bahaghari-EARIST sa kampus sini sa Santa Mesa, Manila sadtong Marso 15 sa atubang sang pagdumili sa mga *transwoman* nga estudyante nga makapag-enrol mintras indi nagapa-utod sang buhok. Sunod sang protesta, temporaryo nga ginsuspinde sang eskwelahan ang patakaran.

Kapit-bisig ang masa sa pag-atubang sang El Niño

Naglab-ot na sa ₱78.45 milyon ang kabilogan nga kantidad sang kahalitan sa sektor sang agrikultura tuga sang tig-ilinit sa Negros Occidental kag bahin sang Western Visayas, rehiyon nga pinakanaigo subong sang El Niño. Onse (tatlo ka syudad kag walo ka banwa) sa kabilogan nga 32 ka munisipalidad sini ang pina-kaapektado sang tig-ilinit. Linibo ka pamilya ang naga-agum subong sang kagutomang kag kakulang sang mainom nga tubig.

Sa atubang sang kapabayaang sang lokal nga guberno kag sang rehimen US-Marcos, kapid ang wala untat nga militarisasyon, wala sang iban nga balikdon ang masang mangunguma kundi mag-ululupod para kolektibo nga atubang ang halit sang tig-ilinit.

Pagpanukot sa guberno

Koordinado kag hulihalintang ang plano sang mga hugpong sang mangunguma sa pagtib-ong sang kampanyang masa sa Negros Occidental para atubangon ang El Niño. Ginsuguran na nila ang mga konsultasyon, pagsinapol kag kampanya nga pagtuon sa lebel sang barangay, kag target nila nga pasangkaron tubtob sa lebel sang banwa kag distrito. Ginahanda nila ang isa ka petisyon nga nagaunod sang ila panawagan sa guberno para sa nagakaigo nga ayuda, pagkaon kag subsidyo sa ila nga produksyon.

Ginapangatubang subong sang masang mangunguma sa prubinsya ang pagkaguba sang ila nga pananom. Bugtong nga 41,140 ektarya lang sa 94,297 ektarya nga target sang irigasyon ang may patubig, nga subong apektado man sang tig-ilinit. Panaysayon sang isa ka mangunguma, "wala na kami nakahimo sang *3rd cropping* sang humay tungod nagasalig lang kami sa ulan para sa patubig."

Tuga sini, ang iban ang nagaplano na lang magtanom sang mais para ma-

kasabat sa ila nga pagkaon. Sa gihapon, indi pa sila sa makasugod tubtob nga wala sang tulo sang ulan para sa patubig. Ang iban naman, nagtanom sang utan kag subong maukod nga nagapanag-ob sang tubig sa layo nga mga bubon para ipamunyag. "Naubusan na sang ginakuhaan, bisan gagmay nga sapa wala na sang tubig," saysay sang isa pa.

Sa bilog nga pungsod, 67% lang sang target sang guberno nga pauswagon nga mga irigasyon ang ipatuman sini sa nagligad nga tuig. Madamo nga kalog ang wala na napuslan, ginabalhin-gamit kag naguba na sang dalayon. Malala nga buhin man ang patubig para sa irigasyon halin sa mga dam tungod ginatigana ini sa industriya kag serbisyo nga pangkuryente.

Mangin ang mga sinagod nga sapat nila ang apektado man. Wala na sang malawigan sang karabaw, baka, kanding, kag iban pa nga sinagod nga sapat tungod kaging na ang mga hilamon kag wala na ini sang makaon. May mga sapat na nga napatay tungod sa sobra kainit.

Indi lang palangabuhian, kundi mangin ang ikaayong-lawas sang mga residente ang apektado sang El Niño. Ang sobra nga init nga nabatyagan ang nagresulta na sang epidemya pareho sang ubo, hilanat, sip-on kag iban pa nga mga sakit. Nalista man sa pila ka erya ang mga kaso sang *stroke*, pagta-

as sang *blood pressure*, kag dali hapuon.

Sa atubang sini, sobra sila nga nainsulto sa ahaw nga ₱2,500 nga ayuda nga ipanagtag sang lokal nga guberno sa mangunguma nga may tatlo ka ektarya nga humayan. Kung sa ila, tuman ka ulihi kag kaangay nga pakitang-tao lang man ang ₱15 milyon nga pondo para pambakal sang mga *pump* kag kagamitan para sa patubig.

Panindugan nila, kung indi sila hatagan sang mahinungdanon nga bulig, handa sila nga maghulag sang ululupod para sa dayalogo kag komprontasyon sa lokal nga mga ahensya.

Dagyaw-alayon

Para makabulig sa produksyon, ginbuhi sang mga mangunguma ang dagyaw-alayon, ang tradisyunal nga porma sang pagbinuligay sa pagpanguma sa rehiyon.

Sa sur nga bahin sang Negros Occidental, gintalana nga komunal nga talamnan ang isa ka erya sa duta nga bungkalan nga nadaog sa isa ka kampanya. Nahisugtan nila nga mais ang itanom sa duta. "Pauna nga aspeto ini sa kooperasyon...ginasunod namon ang balayon sang "work points," pagbahin sang mangunguma nga tumalambong. Kada gab-i, nahisugtan nila nga ang grupo sang kababainhan ang mamunyag sa maisan.

Nagbunga man ang pagpakig-ugyon kag hilikuton alyansa nila sa nahanunga nga pwera sa komunidad. Sa ila, dako nga bulig ang mga hose nga ila nakuha nga suporta. Ini ang ginagamit nila sa pagpamunyag ilabi na kag layo ang ginakuhaan sang tubig.

"Mas napauswag ang amon binuligay ilabi na sa panahon sang El Niño...ilabi na kag manugtapos na man ang trabaho sa mga kampo (tubohan)," base pa sa isa ka mangunguma. Makabulig man ini, hambal niya, sa makuhaan sang pagkaon subong nga tig-ilinit. Sa sini nga panahon, napatud-an pa sang isa ka mangunguma nga, "wala sang iban nga masaligan kundi ang amon pagbinuligay." AB

Imported nga LNG, mga pasilidad kag planta sini, delubyo sa palibot kag pumuluyo

Gin-anunsyo sini nga Marso sang tatlo ka dalagko nga burgesya-kumprador ang ila nga "paghimbon" para sa operasyon sang Ilijan LNG terminal, ang pinakauna nga "integrated LNG import facility" nga gintukod sang Atlantic Gulf & Pacific Company (AG&P) sa baybay sang Barangay Ilijan, Batangas City. Nag-ululupod ang Meralco PowerGen, Aboitiz Power kag San Miguel Global Power (SMGP) para baklon ang nasambit nga pasilidad sa kantidad nga \$3.3 bilyon (₱184 bilyon).

Sakop sang Ilijan LNG terminal ang siyam ka ektarya nga kadutaan kag tubtob 700 metro nga katubigan halin sa baybay para sa "nagalutaw nga mga imbakan" sang LNG (*liquefied natural gas*). Magluwas sa dulungkaan kag imbakan, magaserbe man ini nga pasilidad para sa "regasification" (proseso sang pagtransporma sang LNG halin sa porma nga likido padulong sa orihinal sini nga porma nga gas). Magasuplay ang nasambit nga pasilidad sang *natural gas* sa ginatukod nga dambuhala nga plantang pang-enerhiya nga ginapanag-iyahan sang San Miguel Corporation (SMC).

Kabahin ang pasilidad kag planta nga ini sa 12 ka "terminal" kag 35 bag-o nga planta pang-enerhiya nga plano tukuron para magsalo sang imported nga LNG kag *diesel*. Pito sa mga terminal kag walo sa bag-o nga mga planta ang natalana nga tukuron sa baybay sang Batangas, sa atubang sang Verde Island Passage (VIP). Ang iban pa ang plano nga tukuron sa Leyte, Navotas City kag Zamboanga. Isa sa mga planta nga LNG, nga gintuyo tukuron sa baybay sang Tañon Strait sa San Carlos, Negros Occidental, ang tempo-

raryo nga napa-atras sang mga protesta sang mga residente, ta-wong-simbahan kag mga grupo nga maki-kinaiyahan. Madamo sa mga proyekto nga LNG ang ginaduso sang SMC, katimbang ang multinasyunal nga mga institusyon kag bangko nga Japanese, Amerikano kag British.

Sa subong, anom na ka planta nga LNG ang may operasyon sa pungsod, kag lima sini ang yara sa baybay sang Batangas.

Tambakan sang sarplas nga LNG sang US

Ginbukas sang Pilipinas ang pag-import sang LNG halin 2021 sa atubang sang ginbalita nga nagahilapit nga pagkaubos sang reserba nga *natural gas* sa Malampaya *gas fields* sa 2027. Ginagamit ini sang US para iduso ang pungsod nga mag-import sang LNG.

Ang US ang nagapanguna nga prodyuser sang LNG sa bilog nga kalibutan halin pa 2011. Ginlapawan sini ang Russia, Australia kag Qatar kag nangin numero uno nga eksporter sa una nga higayon sadtong Disyembre 2023. Bunga ini nagapanguna sang pagpangagaw sang US sang

baligyaanay sang LNG sa Western Europe (Germany, France, UK, kag iban pa) nga sang una nagapatubod sa mga ginansya halin sa Russia. Magluwas sa ginpatuman sang US ang sangsyon kontra sa pagbakal sang LNG sa

Russia halin nagdilab ang gyera sa Ukraine, ginpalupok pa sini ang Nordstream *pipeline* agud indi maka-pagwa sang LNG. Wala-tuo ang ginkinahanglan tukuron nga mga LNG terminal agud iimbak ang LNG halin sa US nga ginadala sa Western Europe sakay sang dalagko nga barko.

Direkta nga resulta sang gyera nga *proxy* sang US sa Ukraine ang pagsumpit sang presyo sang LNG padulong sa \$40 kada isa ka milyon nga British *thermal unit* (mmBtu) sadtong 2022. Amo pa man, tungod sa sobra nga produksyon sang US sang LNG, nabutong padalom ang presyo sa pangkalibutanon nga merkado padulong \$9.80 kada mmBtu sadtong 2023.

Nagasala subong ang US nga magbukas sang bag-o nga mga merkado kag monopolisahon ang daan nga mga merkado sa Asia para mangin tambakan sang sarplas nga LNG kag ipabilin nga mataas ang *demand* kag presyo sini. Pinaka-interisado nga mag-import sang LNG ang mga kumpanya nga Amerikano pareho sang ExxonMobil, Novatek kag Chevron.

Nagnubo man ang presyo sang LNG sa pangkalibutanon nga merkado, temporaryo lamang ini kag wala nagakahulogan nga panubuon sini ang sukot sang kuryente sa Pilipinas. Sadtong 2023, mas mataas sang \$1-\$3/mmBtu ang imported nga LNG kumpara sa lokal nga *natural gas*. Sandig sa tantya sang Institute for Energy Economics and Financial Analysis, yara sa ₱9 kada *kilowatt hour* (kwh) tubtob ₱16/kwh ang presyo sang nagakahimo nga enerhiya halin sa imported nga LNG. Mas mataas ini sa abereyds nga ₱7.38/kwh nga presyo sang enerhiya halin sa kapareho nga imported nga karbon kag *diesel* sadtong 2023, kag ₱4.4/kwh gamit ang lokal nga *solar power*.

Sa pihak sang sigurado nga mas mataas nga sukot, ginhimo pa nga rekisito sang Department of Energy ang pagkuha sang tanan nga distribyutor

Sundan sa pahina 10

sang kuryente halin sa mga planta nga nagaproseso sang imported nga LNG. Sandig sa "energy map" sang rehimen Marcos, pataason sang Pilipinas ang paggamit sang imported nga LNG kag mga enerhiya nga "renewable" halin 29% (kung sa diin 13% ang LNG) padulong 35% pag-abot sang 2030 kag 50% sa 2050.

Pamahog sa VIP kag palangabuhian sang mga mangingisda

Ginalibod ang LNG isip "transition fuel" tungod mas limpyo kuno ini kumpara sa karbon kag *diesel*. Amo pa man, nagatuga pa gihapon ini sang mga *greenhouse gas* (GHG) pareho sang *methane*, *carbon monoxide* kag *carbon dioxide*. Sa kamatuoran, naglutaw sa mga pagtuon nga mas nakapalain sa kinaiyahan ang ginatuga sini nga *methane*, tungod 80-100 beses ini nga mas madugay nga nagauyat sang init sa atmospera kumpara sa *carbon dioxide*.

Ginsuguran sa panahon sang pandemya (2021) kag natapos sadtong 2023 ang konstruksyon sang Ilijan LNG terminal. Gintukod ini sang AG&P, isa ka kumpanya nga nakabase sa United Arab Emirates, katimbang ang Osaka gas kag Japan Bank for International Cooperation. Sadtong Pebrero, ginbakal sang Amerikano nga kumpanya nga Nebula Energy ang dibisyon sang AG&P nga nakati-on sa LNG.

Kahimbon sang Ilijan LNG terminal ang Batangas Combine Cycle Power Plant nga ginapatindog subong sang AMGP sa Sta. Rita, Batangas. Apisar magkahamulag nga proyekto, magkasugpon ang duha ka pasilidad kag naga-atubang sa pareho nga bahin sang VIP.

Sandig sa pagtuon sang maki-kinaiyahan nga grupo, pamahog ang duha ka pasilidad, kag iban pa nga kapareho sini, sa ekosistema sang VIP nga ginakabig sang mga siyentista isip "pinakamanggaran nga habitat pandagat" sa bilog nga kalibutan. Sa konstruksyon pa lang, apektado na sang *sediment* kag balas ang sakop sang pasilidad. Gindisturbo sang konstruksyon ang siklo kag pagpuyo sang mga isda kag iban pa nga kabuhi sa dagat indi lang sa hinanali nga sakop sini, kundi sa bug-os nga VIP. Nagresulta ini sa ilabi nga pagnubo sang kalidad sang mga *coral reefs* kag paghagmak sang panguha sang mga mangingisda.

Magluwas sa kahalitan sa kadagatan, naatubang man ang AG&P sa kaso sang ilegal nga pagbaylo-gamit sang mga dutang agrikultural sa mga barangay sang Ilijan kag De La Paz. May mga kaso man ini nga ilegal nga pag-utod sang mga puno sang lubi sa lugar. Sa kamatuoran, nagpagwa sang "cease and desist order" ang Department of Agriculture batuk sa kumpanya sadtong nagligad nga tuig tungod sa kawad-on sini sang permit sang pagbaylo-gamit sang duta. Tanan nga ini ang ginpawalaan sang AG&P kag mga bangko sang Japan.

Madugay na nga apektado ang ginatos ka mangingisda sa Batangas sang mga operasyon sang mga planta nga pang-enerhiya sang First Gen kag SMC. Bag-o pa ginsugdan nga tukuron ang mga bag-o nga planta kag pasilidad, masobra katunga na ang ginbuhi sa panguha nga isda (tulingan kag marot) halin 2019. Ilabi pa sila nga naipit sang ginbawalan ang pagpangisda sa mga baybayon lapit sa konstruksyon.

Dugang diri, ginakahangaw-an sang mga residente ang posible nga pagkausik sang LNG sa kadagatan, ilabi pa nga bulnerable ang VIP sa baskog kag grabe nga bagyo. Wala pa nakabawi, kag posible indi na makabawi, ang VIP halin sa kahalitan nga gintuga sang pagkausik sang lana halin sa barko nga ginarkilahan sang SMC, ang MT Princess Empress, sadtong nagligad nga tuig.

Ilabi nga magahigko ang hangin kag tubig sa Batangas kadungan sang pagtadtad sang baybayon diri sang mga planta sang mahigko nga enerhiya. Ilabi man madisturbo ang kabuhi sa dagat tungod magadamol ang paggwa-sulod sang mga barko nga magadul-ong sang imported nga LNG.

Ilabi nga mawad-an sa makuhaan sang palangabuhian kag mangin sang puluy-an ang madamo nga komunidad sa baybayon. Naga-isip sa duha ka milyon Pilipino ang direkta nga nakasandig sa manggad sang kadagatan sang VIP. **AB**

Mga upisyal sang US, nagdagsa sa pungsod subong nga Marso

GINDUNGANAN SANG PROTESTA ang pag-abot ni Anthony Blinken, tiglikom sang Department of State sang US, sa Malacañang sadtong Marso 19. Yara sa pungsod si Blinken para makigsinapol kay Ferdinand Marcos Jr kag sa AFP sa palaabuton nga Balikatan *wargames* kag para liwat iduso ang Indo-Pacific Security Strategy, ang estrahiya sang US para ipabilin ang hegemonya sini sa Asia batuk sa karibal sini nga China.

Antes si Blinken, halos magkadungan nga nag-abot sa pungsod subong nga Marso ang tag-as nga upisyal sa ekonomya kag militar sang US.

Ginpangunahan ni Gina Raimondo, tiglikom sang Department of Commerce sang US, ang delegasyon sang Presidential Trade and Investment Mission nga ginpadala sang US para ilibod ang Indo-Pacific Economic Framework, isa ka "yabi" nga bahin sang Indo-Pacific Security Strategy. Upod sa delegasyon ni Raimondo ang 22 ka pamunuan sang dalagko nga kumpanyang Amerikano, kabahin ang duha ka kumpanya sa konstruksyon (Bechtel, Black & Veatch) nga tigtukod sang mga baseng nabal kag pasilidad militar sang US sa nagkalain-lain nga pungsod.

Nag-abot man sa Pilipinas si Adm. John C. Aquilino, kumander sang US Indo-Pacific Command, para sa mga sinapol upod sila ni Marcos, tiglikom sang depensa nga si Gilbert Teodoro kag hepe sang AFP nga si Gen. Romeo Brawner Jr, upod ang iban pa nga matag-as nga upisyal sang AFP.

Gintalakay nila ang mga paghanda para sa Balikatan 2024, nga ginapabugal nga mangin "pinakamadako" sa kasaysayan sini. Igalunsar ini sa Bataanes kag Palawan halin Abril 22 tubtob Mayo 8. Isa sa mga "highlight" sini ang "integrated air missile defense exercise." ukon pagpalupad sang mga misayl sa direksyon sang China. Sandig ini sa Strategic Defense Strategy kag papel sang Pilipinas isip pangpaon sa depensang *first-island chain* sang US.